

ZSOLDOS TIBOR
Clarisse a Napcsillag
Különleges időkapszula az újpesti városháza felső homlokzatán

Előszó a megfejtéshez

Édesanyám mindig kitalálta, hogy mi van velünk gyermekeivel. „Hát veled meg mi történt?” – kérdezte olykor enyhe gyanakvással tőlem is, ha valami rendezni valót sejtett körülöttem. „Á semmi!” – halogattam a bevallást elszontyolodva, hátha alkalmasabb hangulat alakul ügyem előadására, amiből egyébként egy-egy nekem is összejött. „Na mondd már fiam, a homlokodra van írva, hogy valami történt!” – folytatta Édesanyám.

Ilyenkor gondoltam, ha már félig úgyis leolvasta Édesanyám homlokomról az ügyemet, könnyebben túl is lehetünk a nehezén. Így ment ez nálunk otthon jó néhányszor. Persze azért mindig igyekeztünk, mi gyerekek, hogy az ilyen helyzeteket ne nagyon szaporítsuk. Egyszer-egyszer még az is előfordult, hogy jó hírrrel mentünk haza, s Édesanyám homlokunkról ezt már jobb kedvvel olvasta le. Azért otthon „jókodni”, jót tenni is próbáltunk. „Hát hova írjam ezt fel?” – kérdezte ilyenkor elégedett incselkedéssel Édesanyám, s nekünk gyerekeknek ez jó volt, nagyon jó volt. Sokszor eszembe jut Édesanyám varázsszeme, ahogy „homlokunkról” meglátta, mikor melyik gyerekének volt valami odaírva és ahogy jókódásainkat valahová mindig feljegyezte.

Elsőbb jól meg kell figyelni a dolgot, ügyet, s azután jól kell kérdezni is. A leglényegesebb dolog tényleg mindig mindennek a „homlokára van írva”, vagy valahová feljegyezve, csak észre kellene venni. Az „odaírt” dolgokat egyszer valamikor valakinek minden és mindenki el akarja mondani.

Sok éve figyeltem fel először az újpesti Városháza felső homlokzati díszére, amely óralap-szimbólumként a számok helyett monogramyszerű betűpárokat tartalmaz még középen is, s néhány koncentrikus kört keresztezve a mutatói egyszerűen ketté állnak, értelmes időpontot nem mutatnak. Hát milyen óra lehet az ilyen? – el-elgondolkodtam magyarázatot keresve. Á semmi értelmes, valami hirtelen odatett „kriksz-kraksz” lehet, gondoltam, ha olykor-olykor belefáradtam az eredménytelen magyarázatkeresésbe. A díszítés azonban nem hagyott nyugtot, fel-felbukkant gondolataimban, mindig visszahívott, s rajzos másolatát sokáig magamnál hordtam.

A Városháza homlokára van írva, legalább száz éve az épület főhomlokzatára van írva, legalább száz éve őrzi a város

és fölötte a Roland lovag szobra is. Az nem lehet csak egy hevenyészett kriksz-kraksz a város legfőbb épülete főhomlokzatán! – gondoltam.

A díszítés engem valamiért mindig-mindig visszahívott, de láthatóan csak engem. Hiába kérdeztem helyi vezetőket, történészeket, s bárkit is, csak legyintettek: „fogalmam sincs”, „talán a munkások ügyeskedtek”, „valami monogram lehet”. Ilyen válaszokkal találkoztam, de mellém senki nem szegődött kutatásaimhoz.

„Valamiről szólok, te megértheted! Te kutasd titkomat, találj ki, végtére is matematikus vagy!” – incselkedett velem a homlokzati díszítés, s én visszatértem többször is, sokszor is. Sok-sok eredménytelen próbálkozás után egyszer csak megszólalt, beszélni kezdett hozzám, s végül lassan pontosan elmesélte rejtett titkát. Talán egyedül nekem, senki másnak. Napokig a föld felett járva nézegettem a kódpalackba zárt üzenetet, ami egyszerre tűnt tudományos igényűnek, mesészerűnek és jelrendszere égi csillagvilágot idézett.

Sokat töprengtem, egyáltalán beszéljek-e a megfejtésről bárkinek is, vagy megőrizzem magamban, s várjon a következő megfejtőre a kódba zárt titok. Még azt sem gondolják az emberek, hogy titka lehet a homlokzati dísznek, s talán csak én és a készítője ismerhetjük rejtett jelentését. Végül a nyilvánosság mellett döntöttem, mert amilyen érzéseket tőle kaptam, sokaknak jelenthet majd hasonló szellemi esszenciát, rácsodálkozást, új természetközeli élet szemléletet, akik különleges díszítés felfedezett titkára odafigyelnek. Hasonlóan hozzám, ahogy a világon bizonyára egyedülálló, különleges, meserejtélyes időkapszula felfedezésének napjaiban bennem is a múlt és jelen képeinek különös fénye ébredt.

Mindig szerettem a természetet szemlélni, rácsodálkozni, benne élni, hozzáérni, vele élni. Én még jártam mezítláb is a csordajáráson, ahogy Édesapám feleskertjébe jártunk dolgoztatni a Veker partjára, a Kurca mellékvízéhez. Útközben a nyári hőségben én is meghallhattam a napsugarak zúgását, amit akkor még hallani lehetett, hiszen zajos autók, gépjárművek alig voltak, s akkor még agyunkat sem tompíthatta a fékezhetetlenül toladó internet-mobilnet gőzhengere. Esténként hallgattam a ragyogó tiszta égen a csillagok cirpelését, néha még egy-egy összekoccanást is hallani véltem. Persze nyilván

1. kép – Az újpesti városháza homlokzati díse (Fotó: Both Balázs/pestbuda.hu)

(https://pestbuda.hu/cikk/20200822_120_eves_az_ujpesti_varoshaza_varosvedo_roland_lovag_szobra_is_disziti_az_impozans_epuletet)

a fantáziám is máshogy működhetett akkoriban a természet közelében élve a vidéki tágas életterünkben. Akkoriban talán még komoly betegségekkel is ritkábban találkoztunk.

Otthon a játékaikat is nagyon szerettük. Sokat játszottunk „gondoltam valamire” kitalálós játékot, s nővérem mesélős diavetítéseinek is felejthetetlen hangulata volt. Az egyik legnépszerűbb játékunk azonban egy csonkára koptatott sakk-készlet volt. Emlékszem kisebbik húgomnak én mutattam meg a lépésszabályokat egészen kiskorában. Az első néhány vereség után hamar tanult, fejlődött, s végül egészen országos ifjúsági bajnoki címig jutott.

Igazi kincses szigeten tölthettem gyermekkoromat, amit semmiért el nem cserélnék. Megértem és szeretem Remenyik vágyakozását, ahogy versében a természetről beszél, ahogy a természethez viszonyul. Így csak az írhat a természetről, aki maga is vele él és benne él és egyfajta keleties látással látja is azt.

Mára persze én is kissé elkockultam. Így mondjuk ezt nálunk mai szűkebb kiscsaládomban, amikor hosszan, valamilyen képernyőbe feledkezünk. Persze tudatos figyelemmel, életvitellel ma is mindent megláthatunk, ahogy elődeinknek is ez korábban megadatott. Maiaknak előnyt jelenthet viszont a kontrol alatt tartott „kockulás”, hiszen éppen ezzel a korábban soha nem ismert technikával szerezhetünk gyorsan és hatékonyan természettudományos, ezoterikus, humán témájú mély ismereteket.

Örömmel teszem tehát közzé találkozásom történetét a hajnalcsillag titkos útjával, remélve, hogy segíti a mai embereket közelebb és visszajutni a természetes élettérhez, életmódhoz és

a planéták, csillagok, égitestek különleges világához is. Szeretném, hogy a mai elgépesített világban minél többen újra észrevehessék maguk számára természeti környezetünk szépségét, fontosságát, megszeressék a természettel való együttélést, közelebb juthassanak saját lényük, lényegük teljességének felismeréséhez, megismeréséhez, a világ széleinek megérintéséhez.

Az újpesti városháza építésének története

Bő százhusz évvel ezelőtt Újpest nagyközség a várossá válásra is készülve, impozáns községházát építtetett a Károlyi család által végleg Újpestnek ajándékozott főtér területére. A tervpályázatot több év előkészítést követően 1898-ban írták ki, s a nyertes Bóhm Henrik és Hegedűs Ármin építészpáros tervezésének megfelelően 1900 nyarára el is készült az új községháza, mégpedig rekordidő alatt. A munkálatokat a kivitelezői pályázat nyertese, Schreiber Gyula helyi fakereskedő és építési vállalkozó szervezésével 1899 tavaszán kezdték meg és az 1900 augusztusi műszaki átadást-átvételt követően az épület fő részeit használatba is vették.¹

¹ „1900 évi augusztus hó 21-én teljesen kész és kifogástalan állapotban át is vétetett” Ugró Gyula: Újpest 1831–1930. (Magyar városok monográfiája 11.) Bp. 1932. 66. – Dokumentumok Újpest történetéhez 1840–1949. Összeállította, szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Sípós András. Bp. 2001. 115. – *Fejes Antal*: 100 éves az újpesti Városháza. Újpesti Helytörténelmi Értesítő 7. (2000) 5. sz. 2–17.

Korabeli képeslapon láthatjuk, hogy a városháza homlokzatára az eredeti tervek szerint egy hagyományos fogaskerekekkel működő órának kellett volna kerülnie, azonban ilyen időmérő óraszerkezetet a homlokzatra a mai napig nem szereltek. Korabeli lapokból azt is megtudhatjuk, hogy a főváros által korábban átadásra-eladásra ígért szerkezetre a fővárosnál is igény mutatkozott, így azt nem építhették be az újpesti városháza homlokzatára.²

2. kép – Korabeli képeslap, amely még az építkezés kezdetén forgalomba került (<https://ujpestmedia.hu/wp-content/uploads/2020/02/1900.-K%C3%B6zs%C3%A9gh%C3%A1za.jpg>)

3. kép – Az átadott városháza, háttérben a piactéri toronyórás nagytemplommal (https://ujpestmedia.hu/wp-content/uploads/2020/08/varoshaza_20200830-1052x600.jpg)

1900 környékén a templomok, községházák, városházák korlátos száma miatt nem lehetett tömeggyártás toronyórából, így nem lehetett raktárkészletről gyorsan pótolni az elvesztett fővárosi vásárlási lehetőséget, nem volt esélye Újpestnek másik óraszerkezet beszerzésére. Ugyanakkor nem is volt indokolt a tervek szerinti utcafronti toronyóra elhelyezése, hiszen a piactéren középen már működött a katolikus nagytemplom négyoldali toronyórája.

A piactéri közélet egyébként is a városháza tér felőli oldalon folyt, ahol az idő állását, folyását a nagytemplom kiválóan működő toronyóráiról pontosan lehetett követni.

² Rojkó Annamária: Az újpesti városháza száz esztendeje. 13. rész. Cím-táblák, órák, bútorok. Újpest 8. (2000) szept. 28. 19. sz. 6.

Hogy nem volt és ma sincs vetélytársa a nagytemplom toronyóráinak – a szomszédos református templom torony részén is volna helye toronyóráknak, de beszerelve még sincsenek – talán egy százhusz éves perpatvart kerültek el. Képzeljük el milyen vitás helyzetek lehettek volna, és lehetnének ma is, ha a téri órák akár csak néhány perces eltérést is mutatnának. Melyik óranak hihetne a közönség és mennyibe kerülne a hivataloknak a közös pontos idő szinkronizálása?

A „különleges dísz” megjelenése

Mit lehetett tenni, hogy a városháza eredeti építési tervei- ben még benne lévő homlokzati óra üres helyét értelmesen kitöltésék? Az ügy megoldásáról gyakorlatilag alig találunk, olvashatunk híreket. A korabeli újságok és későbbi leírások is legfeljebb annyit írnak, hogy a homlokzati óra helyére egy „különleges dísz” került.³ Ez a díszítés immár feltételezhetően közel száz-százhusz éve valószínűleg változatlan (a felújításoktól eltekintve) formában van a helyén. A tartalmazott szimbólumairól, azok esetleges jelentéséről történészek, városvezetők, muzeológusok, levéltárosok sem mondanak semmit, mert magyarázatot ők sem ismernek.

Valószínűsíthetően csak a díszítés tervezője, készítője ismerte a kódot, amit talán el sem árult senkinek, közzé tenni nem akart. Így tényleg senki nem ismerhette és ma sem ismerheti milyen jelentést hordoz az egyszerűen csak „különleges díszként” emlegetett óralap.

Ez így volt egészen mostanáig. Sok-sok fejtörés árán ki- jelenthetem, hogy a „különleges dísz” kódjára az alábbi magyarázatot találtam.

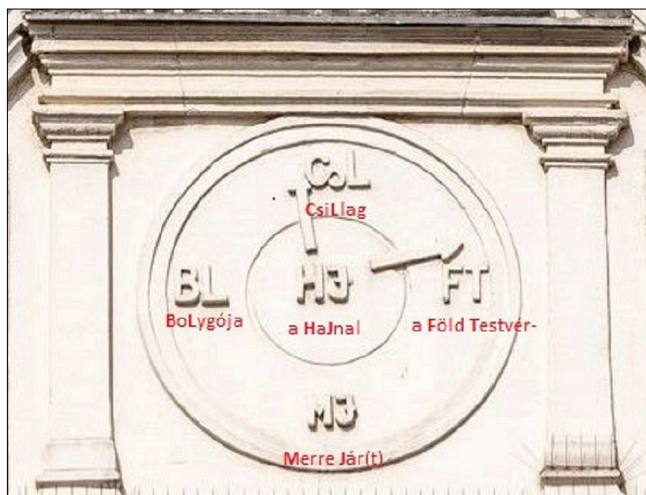
A „különleges dísz” betűkódjának megfejtése

Az öt betűkód-pár (CsL, FT, MJ, BL, HJ) dekódolására sok- sok idegennyelvi rövidítéssel, korabeli városvezetők, közéleti személyek, korabeli gazdasági szereplők monogram és egyéb vonatkozásaival eredménytelenül próbálkozva más irányban kezdtem vizsgálni, gondolkodni. Diákkoromban én még nagyapámmal dolgoztam vidéki tanyavilágban is. Feküdtem naplementekor, aludtam a csillagokkal szalmakazalban is és keltem pirkadatkor, amikor éppen világosodni kezdett. Nap- pal dolgoztunk, vonatok járásához igazodva „fröstököltünk”, étkezünk, s bár óraszerkezet talán senkinél nem volt, még- is eltelték a napok, elvégeztük a szükséges tennivalókat. Ez persze azért nem százhusz éve volt, de elgondolkodtatott, mi- lyen lehetett a százhusz évvel ezelőtti világ, hogyan élhettek az emberek. Akkor is működött minden, bár sokkal kevesebb óraszerkezet volt használatban, minden munkát elvégezték, még az új városháza is felépült. Ekkortájt más szokásokkal, viszonyításokkal éltek az emberek. Nappal a nap járását, az árnyékok állását, éjjel a csillagok állását, járását figyelték, és vonatok már 1900 környékén is jártak, menetrendjüket ak- kor is figyelhették. A szalmakazalozás élményeim és a gyermek- kori időtlenség világának emléke a napkorong, csillagok és

³ Rojkó A: Az újpesti városháza i. m. 6.

planéták felé irányította a figyelmet, ami gyors felismerésekhez segített. A „különleges dísz” kódjának megfejtésében végül ezeknek a viszonyoknak az elemzése, vizsgálata hozta meg a megoldást.

A „különleges dísz” felső „C*L*” kódjeléből azonnal a csillag jelentésre, a középső „HJ” kódbetűkből a hajnal jelentésre következtettem. Megjelent a HaJnalC*i*Llag világa, s ezt tovább gondolva és szem előtt tartva, hogy a „különleges dísznek” valamilyen módon biztosan időt, korjellemzőt kell meghatározni, jött a kódfejtés további eredménye. Amellett, hogy a hajnalcsillag a Hold után az égbolt második legfényesebb égiteste, mégiscsak bolygóként, Vénusz nevű bolygóként tartjuk számon. Mivel a Vénusz bolygó méreteiben és egyéb jellemzőiben kifejezetten hasonlít a Föld bolygóhoz, a Föld testvérbolygójaként is beszélünk róla. Ebből a megállapításból adódik az „FT” és „BL” kódjelek jelentésének megfejtése: a hajnalcsillag a Föld TestvérBoLygója.

4. kép – A „különleges dísz” betűkódjának megfejtése (A szerző szerkesztése)

Hátra volt még a legelső „MJ” kód jelentésének magyarázata, ami a következő logikával oldódott meg: mivel minden óraszerkezet valahogyan „jár”, a mi „különleges dísz” szerkezetünknek is valahogyan, valamivel járnia kell. Ennek a járásnak pedig a kódban megtalált csillagok, bolygók járásának rendjét kell mutatnia. A „különleges dísz” szerkezetünk betűkódrendszere tehát a „Merre jár(t) a hajnalcsillag, a föld testvérbolygója?” kérdést tartalmazza kódolva.

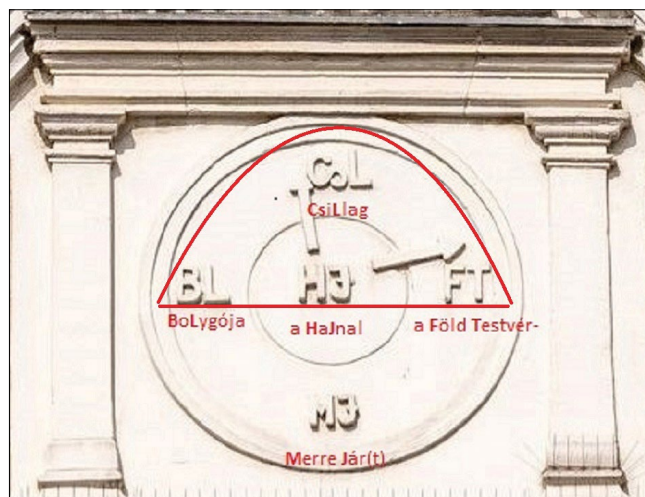
A „különleges dísz” szerkezetünket időmutató szerkezetnek feltételezve nyilván további jelrendszerével a „Merre jár(t) a hajnalcsillag, a föld testvérbolygója?” kérdésre kell választ adnia, mégpedig időpont azonosításra alkalmas információ szolgáltatásával. A „különleges dísz” szerkezetünk betűkódrendszere tehát a

„Merre Jár(t) a HaJnalC*i*Llag, a Föld TestvérBoLygója?”

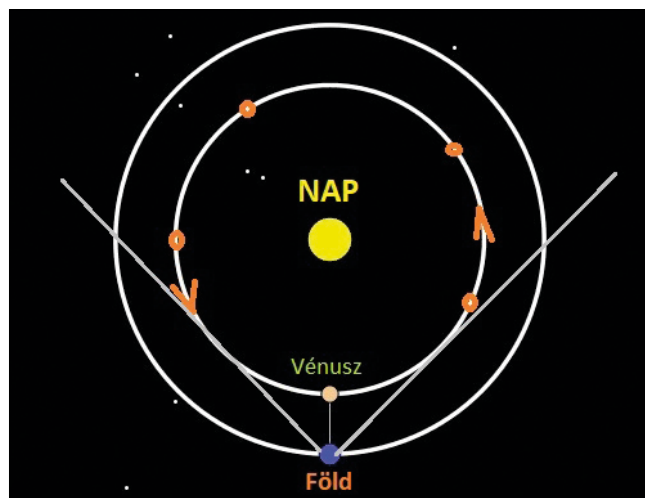
kérdést teszi fel és erre a kódolt kérdésre ad a rajta található óramutatókkal, jelzőkörökkel, és ezek egymáshoz viszonyulásával szintén kódolt formájú időpont azonosításra is alkalmas információt.

A „különleges dísz” jelkódjának megfejtése

A szöveges jelentés-dekódolás geometriai elhelyezéséből láthatjuk, hogy a hajnalcsillag (Vénusz) megnevezésére a felső félkört használja a kódrendszer, s nyilván ezen a területen kell keresnünk a bolygó járását leíró jeleket, jelrendszert. A félkörtartományban egy nagymutatót, egy kismutatót és két közös középpontú körvonalat találunk. (A körvonalakat egyértelműen meghatározza a sugaruk nagysága.) A külső harmadik körvonalat a „különleges dísz” keretének tekintjük.

5. kép – a Vénusz helyzete jelrendszerrel

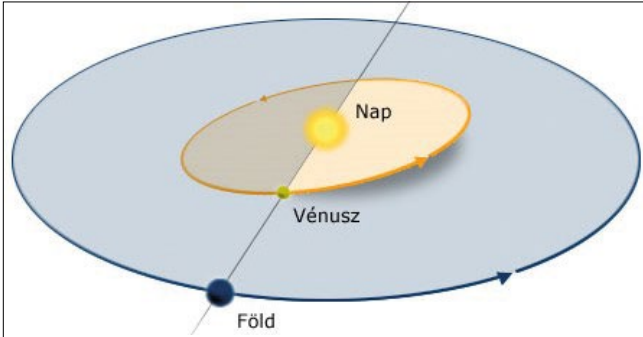

6. ábra – a Föld és a Vénusz körpályái

Tudjuk, hogy a Föld és belül a Vénusz bolygó a Nap körül keringenek körülbelül szabályos körpályákon. A földi megfigyelő – ez mi vagyunk, s magunkat rögzített helyzetűnek tekintjük – szemével nézve a rendszert már csak a Vénusz kering a velünk állandóan szemben lévő Nap körül. Helyezzük a Földi megfigyelőt a „különleges dísz” fixpontjába, a középpontba, s a Napot a szintén fixpontnak tekinthető „Csillag”-pontba. Megállapíthatjuk, hogy a Föld-Nap – Föld-Vénusz látászög nagyságát jelezheti a nagymutató. Az ábrákból látható negyedkörös és félkörös ábrázolás különbözősége miatt adódik, hogy a csillagászati körskálák általában huszonnégyórás

körfelosztást alkalmaznak, de a toronyórák csak tizenkétórás körbeosztással mutatják az időt. Nyilván a huszonnégyórás skálán vett szögtartományt a tizenkétórás felosztáson ábrázolva megduplázódik a mutatott szögtartomány nagysága.

Azt is tudjuk, hogy a Föld és a Vénusz bolygók ugyan közös

7. ábra –A Föld és Vénusz ferde pályasík-viszonyai
(A szerző szerkesztése internetes forrásból)

Nap középpontú körpályákon kerengenek, de pályasíkjuk kissé eltér, körülbelül 3,9 fokal szöget zárnak be egymással. Emiatt földi megfigyelő személyünk azt láthatja, hogy a Vénusz bolygó hol a Föld pályasíkja (Ekliptika) alatt, hol a fölött halad. Ezt a kisebb szögeltérést jelezheti a „különleges dísz” kismutatója. (A Vénusz bolygó Föld pályasíkja alatti helyzetét mutatja, ha a kismutató tizenkét óra előtt van, illetve a pályasík fölötti helyzetét mutatja, amennyiben tizenkét órát meghaladja a kismutató.)

Nézzük meg most a két belső körvonal, illetve azok sugarának szerepét a „különleges dísz” jelrendszerében. A Föld–Nap távolságot állandónak kell tekintenünk, s ezt adja meg a nagyobbik belső kör sugara. A kisebbik belső kör sugarának jelentését úgy érthetjük meg, ha ismét csak a földi rögzített helyzetű megfigyelő szemével nézzük a Vénusz bolygó mozgását. A Vénusz bolygó helyzetének Naptól való szögeltérését a nagymutató jelzi, a Nap pályájától való szögeltérést a kismutató mutatja. Láthatóan a Föld–Vénusz távolság bizonyos korlátok között állandóan változik, s nyilván ezt a Föld–Vénusz távolságot mutatja a belső kisebb kör sugara a Föld–Nap távolsághoz viszonyítva. (A Vénusz–Nap távolságot szintén állandónak, körülbelül $0,72 \cdot$ Föld–Nap távolságnak kell tekintenünk.)

Megállapíthatjuk, hogy a „különleges dísz” szerkezeten alkalmazott jelrendszerrel mutatott két szögváltozó és a távolságváltozó egyértelműen leírja és meghatározza a Vénusz bolygó helyzetét, járását a földi megfigyelő számára.

A „különleges dísz” jelkódjának bizonyítása, a mutatott időpont

Mivel a „különleges dísz” statikus szerkezet lévén csak fix időpontbeli égitest-viszonyokat mutathat, adódott, hogy ez az időpont legnagyobb valószínűséggel a valódi óraszerkezet hiányát pótolva a városháza elkészülte vagy átadása, használatba vétele körüli időpont lehet. Vizsgáltam még a várossá válás 1907. évi időpontját, s más felmerült időpontok lehetőségeit is, de a városháza elkészülte időpontja vizsgálatánál talált egyezőséget más időpont vizsgálatakor sehol nem találtam.

Vizsgáljuk meg milyen égi koordinátákkal, adatokkal írható le a betűkódok megfejtésével felbukkant Föld, Nap, Vénusz égitestek (mozgásuk miatt) egymáshoz viszonyított (egyébként állandóan változó) helyzete a városháza elkészültének, átadásának, használatba vételének feltételezett időpontjában, 1900. augusztus 21-én (Ritkábban egy-két napos eltéréssel más időpontról is olvashatunk egyes sajtóközlésekben.)⁴

A Föld középpontú I. ekvatoriális koordináta-rendszer a Föld forgásának következményeit is tükrözi az égi koordináták meghatározásánál, így egyetlen nap alatt 360 fokos körbefordulást mutatnak az égitestek égi koordinátái. Ez a rendszer tehát nem alkalmas az égi koordináták 100-120 éves távlatokban vizsgált bolygómozgásainak elemzésére.

Vegyük a II. ekvatoriális koordináta-rendszert, melynek alapsíkja a Föld egyenlítői síkja, origója a Föld középpontja, s egyik alapsíktengelye a Nap és Föld járásviszonyát mutató ekliptika síkjával alkotott metszésvonal. E rendszerben az égitestek helyzetét a tömegközéppontjukkal helyettesítve megállapított koordinátákkal pozícionáljuk és a Föld forgását sem vesszük figyelembe. Nyilván a II. ekvatoriális koordináta-rendszer alkalmas a „különleges dísz” origójába tett földi megfigyelő helyzetéhez viszonyítva vizsgálni a Vénusz bolygó mozgását, aktuális szögeltéréseit és a Földtől való távolságát. Az ekliptika síkja az alapsíkkal körülbelül 23,5 fokal szöget, míg a Vénusz keringési síkjával körülbelül 3,9 fokal szöget zár be. (A Föld és a Vénusz két Nap középpontú, körülbelül koncentrikus helyzetű, de 3,9 fokal dőlésben lévő körpályán kering.)

Az ekliptika, azaz a Föld középpontjából a Nap éves képzelt pályáját rajzoló körpálya a tavaszi és őszi nap-éj egyenlőség helyeken metszi az égi egyenlítőt, s a II. ekvatoriális koordináta rendszer horizontális beosztása (rektaszenczió) a tavaszpontból indulva az óramutató járásával ellentétes (pozitív) irányba haladva 24 órának (azon belül 60 perces, másodperces, ... osztással) megfelelő felosztással történik.

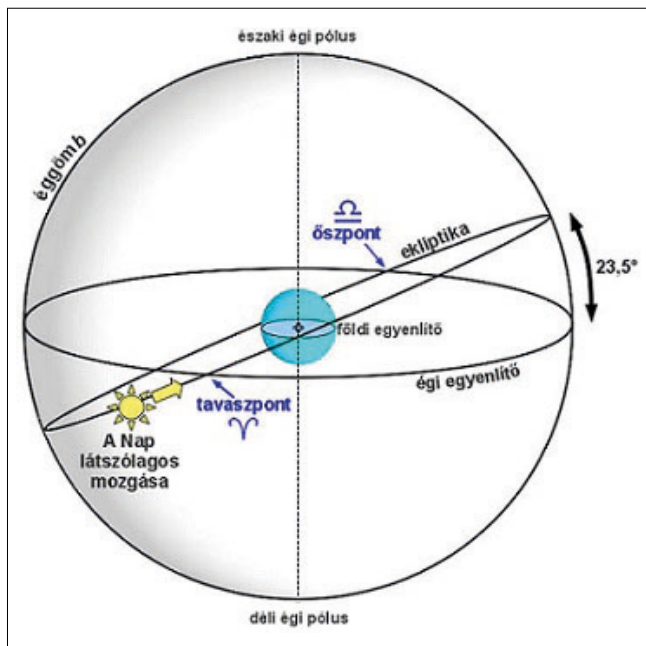
A II. ekvatoriális rendszer harmadik koordináta tengelyét az egyenlítői sík origójába állított függőleges merőleges egyenes adja. A függőleges emelkedést az origóból nézve (deklináció) az egyenlítőtől felfelé (pozitív) irányban haladva már fokokban (azon belül 60 perces, másodperces, ... osztással) mért felosztással jelzi a II. ekvatoriális koordináta-rendszer.

Nézzük meg ezek után a Vénusz és a Nap ekvatoriális koordinátáit az adott 1900. augusztus 21. napi 05:00 órai állásnál (a Föld a II. ekvatoriális rendszer origójában, középen pontszerűnek tekintve tartózkodik – az adatokat a stellarium-web.org webhely szolgáltatotta):

	Nap	Vénusz
Rektaszenczió	09h 59m 14,3s	07h 04m 19,1s
Deklináció	12 fok 18' 17,5"	17 fok 42' 07,5"
Földtől távolság	1 Föld–Nap	0,50 Föld–Nap

8. ábra – A Vénusz és a Nap járásadatai, ekvatoriális koordináták 1900.08.21. napján 05:00-kor

⁴ Kovács Ákos: Az újpesti városháza története. Újpesti Helytörténeti Értesítő 2. (1995. január 1. sz.) 15. 1900. augusztus 21-et jelöli az épület átvételi dátumának. Rojkó A.: Az újpesti városháza i. m. 6. 1900. augusztus 22. napját írja az épület átvételi dátumának.

9. ábra – II. ekvatoriális koordináta rendszer

(<http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.a/foldgomb/ch14.html>)

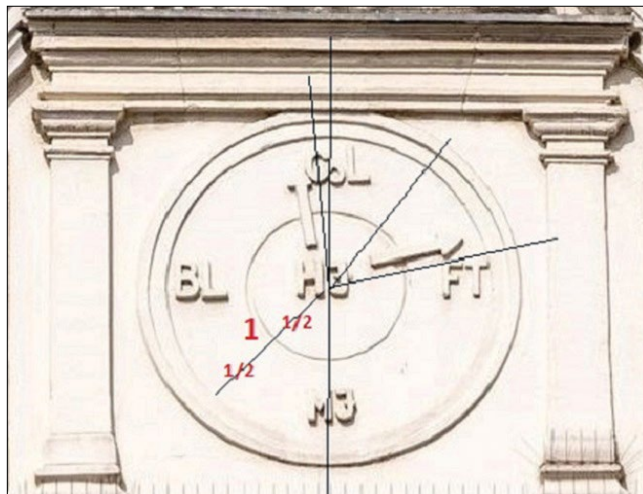
A Rektaszenciós koordináták különbségéből (02h 55m 51,2s) megállapíthatjuk, hogy a Vénusz szűk három órával a Nap előtt kel és jár (a Föld saját tengelye körüli forgása során először a Vénuszt láthatjuk meg hajnalban, majd szűk három óra múlva a Nap is láthatóvá válik), s körülbelül ezt az értéket mutatja a „különleges dísz” szerkezetünk nagymutatója is. (Számításaimnál és következtetéseimnél az égitesteket pontszerűnek feltételezem.)

A pontosságnál vegyük figyelembe, hogy a „különleges dísz” betűkód- és időjelzés-rendszerének magas homlokzatra helyezve kell látszódnia és értelmezhetőnek lennie akár távolabbról is az utcai szemlélődők számára, ezért vastagabb, egymást nem fedő jelek, jelzések megjelenítése szükséges. Azért láthatjuk a vastag széles nagymutatót kissé fentebb párhuzamosan eltolva ábrázolva, hogy az „FT” kódbetűket ne fedje, azok is teljes egészében látszódhassanak. A nagymutató valódi helyzetét úgy kaphatjuk meg, ha irányegyeneseinek megfelelően a szerkezet középpontjái párhuzamosan visszatoljuk. Ebben a helyzetben azonban már a felismerhetetlenségig elfedné az „FT” kódbetűket.

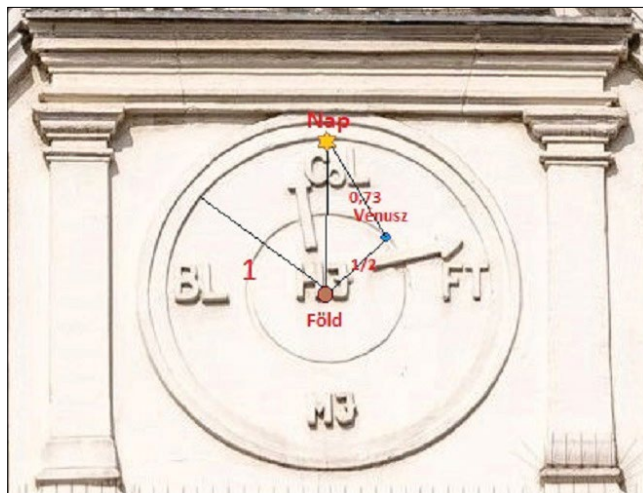
Figyeljünk arra is, hogy a „különleges dísz” szerkezet hagyományosan csak 12 órára osztja fel a teljes kört, míg a használt II. ekvatoriális viszonyító koordináta rendszerünkben 24 órás körfelosztás van, tehát a nagymutató időtartamot mutat.

Az előző táblázat adataiból láthatjuk még, hogy az adott napon a Föld–Vénusz távolság körülbelül a fele a Föld–Nap távolságnak. Ezt a viszonyt jelenítik meg a legbelső és a második kör szimbólumok, melyek sugarainak aránya szintén körülbelül a 0,5 és 1 aránynak felel meg. (A külső körvonal a „különleges dísz” szerkezet keretét jelöli ki.)

Égitestek helyzete a „különleges dísz”

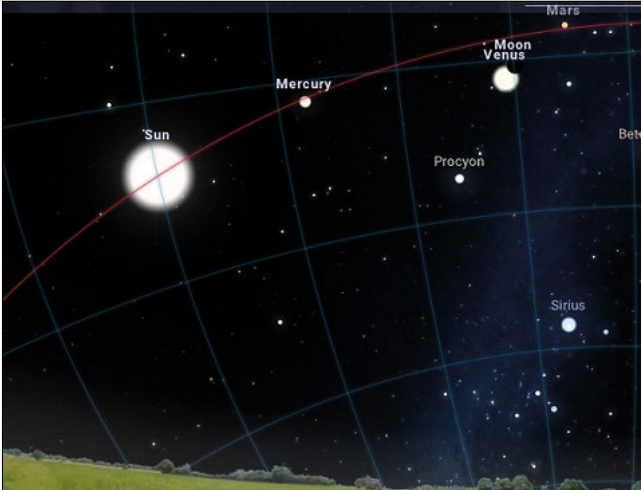
10. ábra – Vénusz–Föld–Nap távolságok

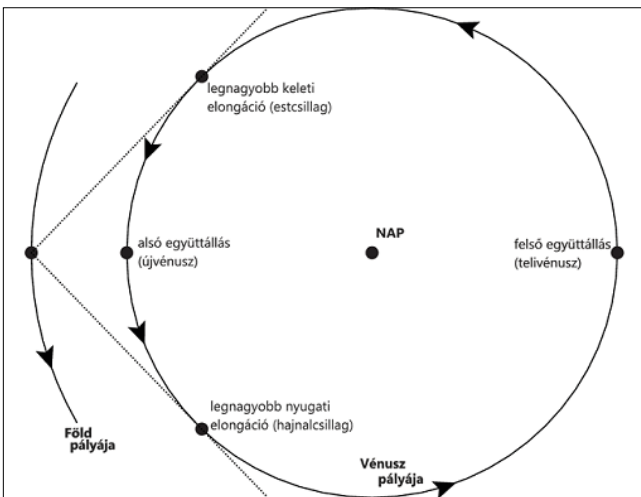
11. ábra – Vénusz–Föld–Nap arányos helyzete

Ha most a „különleges dísz” szerkezet középpontjába a Földet, a felső „CoL” kódbetűs helyre a Napot vesszük elhelyezve, akkor a Vénusz bolygó körülbelüli helyét a szerkezetben úgy kaphatjuk meg, hogy a Naptól a Föld–Nap táv 0,72-szorosával elmetsszük a legbelső kört. (A Vénusz körülbelül 0,72 Föld–Nap sugarú körön kering a Nap körül, s 1900. augusztus 21. napján körülbelül (kerékítve) 0,5 Föld–Nap távolságra volt a Földtől. Az ábrázolás eltekint attól, hogy a Föld és a Vénusz különböző térbeli pályasíkokban keringenek.)

Végül az Ekliptika és a Vénusz fokokban mért függőleges (deklinációs) koordinátáinak eltéréseiből (a pontos számítást az 1.sz. Melléklet tartalmazza) a Vénusz adott napi rektaszenciós koordinátaértékét alapul véve számításokkal is megállapítom, hogy a Vénusz az adott napon néhány fokkal a Nap (és a Föld) pályasíkjá, az ekliptika alatt haladt, tartózkodott. Ezt a helyzetet mutatja a 12. ábra és a „különleges dísz” szerkezet kisebbik óramutatója is, amely szerint a Vénusz az adott

12. ábra – A Vénusz néhány fokkal az Ekliptika (piros vonal) alatt van az adott időpontban (stellarium-web.org -PrtScr)

13. ábra – A Föld, Vénusz és a Nap pályaviszonyai

(<https://svabhagyicsillagvizsgalo.hu/hirek/blog/elfelezett-esthajnalcsillag-az-esti-egen-felfazisba-kerul-a-venusz-bolygo>)

napon a Nap éves pályasíkjához képest kevés eltéréssel lentebb, délebbre haladt.

(A rektaszenciós eltérésekre és a többi értékekre is figyelemmel belátható, hogy a Vénusz az adott napon közel volt legmélyebb helyzetéhez is, elongációs szöge, azaz a földről nézett Nap– Vénusz látószög pályaerintő-szög maximumához, 47,8 fokhoz.)

A „különleges dísz” nem csak időkapszula, jelrendszere naptári és napon belüli idő együttes azonosítására is alkalmas

A „különleges dísz” szerkezet csak „kőműves pontossággal” mutathatja az előzőekben megállapított, kiszámolt koordináta-viszonyokat. Mégis jól megjelenített, egyértelműen beazonosítható égitest-állásokra következtethetünk a szerkezeten látható jelrendszerből.

A Föld és a Vénusz bolygók a Nap körüli körpályán azonos irányban mozognak 365,25 napos, illetve 224,65 napos (kerekített) keringési sebességgel és pályasíkjuk körülbelül 3,9 fokkal szöget zár be. Egyetlen nap (24 óra) alatt jól mérhetően, kiszámolhatóan változik a Nap és Vénusz rektaszenciós és deklinációs koordinátaértéke még a II. ekvatoriális rendszerben is. A Föld egyenlítői síkjára vetített és az éggömb vertikális ívén mutatkozó koordináta-különbségek jól meghatározhatók, emellett a 0,28 – 1,72 Föld-Nap távolság tartományba eső Föld–Vénusz távolság is jól követhető, és a „különleges dísz” szerkezeten egyértelműen megjeleníthető mindhárom időkoordinátát mutató érték. A Vénusznak a Föld–Nap tengelyhez viszonyított elongációs szöge körülbelül -47 és +47 fok közé eshet, tehát a nagymutató körülbelül a szűk 9 és bő 3 óra közötti tartományba eső értéket mutathat. A Vénusz pályasíkjá a Föld pályasíkjával körülbelül 3,9 fokkal szöget zár be, emiatt a Vénusz deklinációja körülbelül ekkora mértékben térhet el az ekliptika adott rektaszenciójánál számolt deklinációs koordinátájától, azaz a kismutató körülbelül -3,9 és +3,9 fok közötti értéket mutathat.

Belátható, hogy a Föld–Nap–Vénusz mozgásrendszerét a II. ekvatoriális koordináta-rendszerben követve, leírva a „különleges dísz” szerkezeten használt adathármasok és a lineáris naptár időadatai (év/hó/nap/óra/perc...) között hosszabb (több százéves) ciklusra vonatkoztatva kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés definiálható. Ennek következtében a „különleges dísz” szerkezete naptári napok és napon belüli időpontok egyidejű megjelenítésére, azonosítására is alkalmas. (Ez a tény az egymást metsző bolygómozgási síkok és az ekliptika pontjainak az egyenlítői síkra vetítéséből és a különböző síkokban mozgó pontok távolságadatainak számítási algoritmusából is adódik.)

A „különleges dísz” kódjának óra-funkciós megfejtése

Megállapíthatjuk tehát, hogy a „különleges dísz” szerkezet igényes alapossággal és pontossággal mutatja az igen egyedi módon kódolt kérdésre adható adott napi választ:

„Merre Jár(t) a HaJnalCsiLlag, a Föld TestvérBoLygója?”

A HaJnalCsiLlag, a Föld TestvérBoLygója 1900. augusztus 21. napja tájékán, az újpesti új városháza elkészültekor szűk három órával a Nap előtt kelt és járt (reggeli csillagként, nyugati megnyúlásban), s a Földtől mért távolsága körülbelül a Nap–Föld távolság felének felelt meg, továbbá a Vénusz saját pályáján az ekliptika síkja alatti pályafelén közel a legmélyebb pályapontjához járt, tartózkodott.

Megállapítható, hogy a Vénusz bolygó bármely mozgásfázisához tartozó értékek a „különleges dísz” szerkezeten analóg megjeleníthetők, a szerkezet működési módja folytonos időtartam követésére is alkalmas.

Láthatjuk, hogy a kód ismerete nélkül is „különleges díszként” értékelt szerkezet egyértelműen értelmezhető, tudományosan is korrekt időpont jelzésére alkalmas. Nem ismerek hasonló megoldást, amely a hajnalcsillag napi járásának megfelelően mutatná az időt (naptári napokat). Ez a módszer

akár Újpest „licence” is lehet, s a „különleges dísz” szerkezet az égitestek járását követve folyamatosan működővé is tehető. A folyamatos működés belső technikai megoldása ma már biztosan kivitelezhető.

Titkos üreg kérdése

Az időkapszulákat általában rejtett üregekbe helyezik. Esetünkben a „különleges dísz” szerkezete betűkódokba, s egyéb jelkódokba rejtette az elhelyezésekor üzenésre szánt információt. Alapvetően tehát a „különleges dísz” szerkezet egy speciális időkapszulának tekinthető. Ezt megerősítheti a legfelső „CoL” betűkód CapouLa -ként dekódolhatósága is.

Felmerül a kérdés, tartozik-e szerkezetünkhöz valahol a közelében – esetleg a tervezett homlokzati óra ürege? – épített titkos üreg, ami további rejtett üzenetet, információt tartalmazhat a városháza építése körüli időszakról és a díszítés jelentéséről. Felfedezői véleményem szerint egy belső időkapszula-téglének is léteznie kell a díszítés közelében (esetleg távolabb), s ezt a homlokzati fal átvizsgálásával lehetne felderíteni.

Kérdés azonban, hogy szabad-e kíváncsiságból megbolygatni azt a szerkezetet, épületrészletet, amit Roland lovag legalább százhusz éve, két világháborút, s más nehéz történelmi időköt is átvészelve sértetlenül megőrzött. További kérdés, hogy megérné-e erőltetve teljesen kivizsgálni, felfedni a „különleges dísz” szerkezet minden rejtekét, titkát? A titkok körüli erőltetett kutakodás következtében a titok elveszitheti a meséhez hasonló bársonyos varázsát, fel-felizzó fényét, melegét, a titok akár saját titkát is elveszitheti. Persze a különleges díszítés körüli titok minden részlete már biztosan nem marad örökké rejtve, felfedezésemet újabb tények megismerése fogja követni.

Megnyugtató érzés tudni azonban, hogy kapkodásra, sietségre nincs okunk, mert az újpesti városháza és esetleges további rejtett titkainak védelmét Roland lovagra továbbra is bizalommal rábízhatjuk.

A „különleges dísz” egyéb lehetséges funkciója

Ritka egyedi mód, ahogyan a „különleges dísz” szerkezet időkapszulaként korjellemzőket mutat, illetve időfolyam, időmérés, időmutatás céljából bolygómozgásokat követ. A szerkezet eredetisége, szépsége vitathatatlan, azonban a pontosságát csak igen precíz mérésekkel, számításokkal lehet biztosítani.

Gondoljunk a naprendszerünk bonyolultságára, s gondoljunk el, hogy milyen bonyolult befolyással vannak egymásra a különböző pályákon és keringési időkkel mozgó bolygók. A folyton változó gravitációs kölcsönhatások bonyolult szövevényével kell minden egyes pillanatban számolnunk, s ezt csak nagyon bonyolult matematikai rendszer írhatja le. Nem véletlen tehát, hogy ez a „különleges dísz” szerkezet nem vált az időfolyam meghatározó háttérbázisává.

Felmerül a kérdés, hogy az idővel gondoláson kívül lehet-e más funkciós célja is a „különleges dísz” szerkezet megalkotójának. Nézzük most a szerkezeten megjelenített kódolás szintaktikai és szemantikai rendszerét ebből a szempontból. Nézzük a szerkezet szintaktikai rendszerét úgy, hogy minden

betűkódpárban csak a nagybetűs mássalhangzókat vesszük figyelembe. Egyedül legfelül, a „CoL” betűkód tér el a két nagybetűs mássalhangzó kódpáros rendszertől, amely az eddigi dekódolás szerint triviálisan a csillag megfejtést mutatta, s a szerkezet plusz üzenetét a plusz kód tartalom miatt itt remélhetjük legvalószínűbben. Tekintsük tehát a CL betűkódpárt olyan figyelemmel, hogy mit kódolhat még ez a két mássalhangzó. A másik négy MJ, HJ, FT, BL mássalhangzó kódpárokhoz hasonlóan olyan szót, kifejezést keressünk, melynek vagy első két mássalhangzója a CL mássalhangzó pár, vagy két szavas tartalom esetén a szavak első mássalhangzóit kódolná a CL mássalhangzó betűpár. Nekem felfedezőnek a nap, a csillag, a hajnalcsillag, s a vénusz világáról a romantika, a női szépség, a jószándékkal gondolkodó, tevő női lélek is eszembe jut.

Találunk-e olyan nőszemélyt az 1900-as év környékén, akire a CL betűkódpárból a fentiek szerint gondolhatunk, aki számára méltó lehetett és aki maga is méltó volt erre a középületen elhelyezett különleges emlékállításra és éppen az emlékmédál főhelyén? Ő egyedül CLarisse grófnő, gróf Kornis Clarisse, gróf Károlyi Ede, majd gróf Károlyi Sándor felesége lehet. Ő alapította Budapest első gyermekmenhelyét és sok más jótéteménye mellett a Károlyi Sándorról elnevezett kórház fejlesztésében is részt vállalt, s ezek okot adhatnak az emlékállításra. Gróf Kornis Clarisse 1906. december 10-én bekövetkezett haláláról szóló gyászír „a jótékonyágáról ismert” grófnőként említve tudósítja a temetésének, gyászszertartásának pontos helyét, időpontját.⁵

A „különleges dísz” szerkezet szintaktikai és szemantikai kódrendszerével emléket állít CLarisse grófnőnek, gróf Kornis Clarissenek, gróf Károlyi Sándornénak azzal a felfedhető jelentéssel, amely szerint: „CLarisse a Napcsillag, a legszebb lélek”, aki jószágával, mint nap éltető sugara hatotta át az emberek életét és különösen a szegény sorsú embereknek adott új reményt, lehetőséget, pótolhatatlan segítséget életük folytatásához, sorsuk jobbra fordításához.

Az időkapszula lehetséges alkotója

Nyitott kérdés maradt, hogy ki, illetve kik lehettek a „különleges dísz” szerkezet kitalálói, megalkotói. Erre vonatkozóan pontos feljegyzés, információ a mai napig nem bukkant fel, sehol nem találtam. Talán egyszer, ha a titkos üreget, kapszulát valaki megtalálja, s abban a „különleges dísz” pontos történetét is elhelyezték az alkotók, akkor majd mindenben biztosak lehetünk. Addig a szerkezet alkotóinak személyéről csak feltételezéseink lehetnek.

Egyik feltételezés szerint a „különleges dísz” tervezője, megalkotója Clarisse grófnő férje gróf Károlyi Sándor lehetett, aki Újpest fejlődésében szintén meghatározó szerepet játszott. Gróf Károlyi Sándor alapította a róla elnevezett Károlyi Sándor Kórházat, az ő munkássága eredményeként hosszabították meg a lóvasutat Újpestig, ő adományozott ingyen földterületet a városháza megépítéséhez is. Országos szinten

⁵ „A jótékonyágáról ismert grófnőt 14-én helyezték örök nyugalomra a főtí családi sírboltba.” Gyász a Károlyi családban. Szatmármegyei Közlöny 32. (1906) 65. sz. dec. 16.

szervezte, anyagilag jelentősen támogatta, létrehozta a mezőgazdasági termelőknek segítő Hangya Szövetkezetet és Takarékszövetkezeteket.⁶ Gróf Károlyi Sándor több cikluson keresztül tagja volt az Országgyűlés felső házában és tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának is. Felesége személyét, cselekedeteit, gondolkodását is jól ismerhette, s okkal feltételezhetjük, hogy szellemi megalkotója lehetett az újpesti városháza felső homlokzatára felhelyezett tudományos igényű jelentést kódoló „különleges dísznek”, időkapszulának.

Gróf Károlyi Sándornak saját gyermeke nem lévén végrendeletében Ede bátyja és felesége László nevű fiát nevezte meg örökösül. Az örökös gróf Károlyi László (1859–1936) folytatta édesanyja és a Károlyiak embersegítő, a közösség jobb létfeltételeinek fejlesztésért tett jótékony cselekedeteit. A tizennyolc éves gróf Apponyi Franciskával (1879–1958) kötött házasságában ezen hagyományok folytatásához is jó társra talált. Más jótétemények mellett közösen 1911–1912-ben új szárnyal (Clariasse szárny) bővítették a Károlyi Sándor által épített újpesti kórházat.⁷ Károlyi László és felesége életvitel alapján róluk is feltételezhetjük a Clarisse grófnőnek különleges emléket állítani akaró szándékot.

Másik feltételezés szerint olyan városi előjáró is lehetett a „különleges dísz” szellemi megalkotója, aki szintén eléggé ismerhette Clarisse grófnő tetteit, jótévői irányultságát, elkötelezettségét az elesettek, rászorultak segítésében. Különösen nagyra értékelhették Clarisse grófnő önkéntes jótévő szerepét az egyházak is, hiszen az iskolai oktatásban is megjelenhettek a menhelyi gyerekek, a betegellátás és az aggok ellátása is a Károlyiak támogatásával folyt a korabeli Újpesten és más településeken.

Ilyen egyházi személy lehetett Máty Lajos (1848–1918) református esperes, aki már debreceni teológiai tanulmányait befejezve pályakezdőként Nagykárolyban felfigyelhetett Clarisse grófnő személyére, majd 1873-tól indult újpesti munkássága alatt alaposabban is megismerhette Clarisse grófnő egyedülálló jótévői szerepét. Máty Lajos sok évig tanított újpesti iskolákban, a helyi községi iskola igazgatója volt, s negyven évig volt község, majd városi képviselő, és lelkipásztora, majd vezetője volt (1895–1918) a főtéri református templomban otthonra lelt gyülekezetnek is.⁸

Életútját ismerve Máty Lajos református esperes is lehetett a „különleges dísz” szerkezet szellemi megalkotója, hiszen akkoriban a teológiai képzéssel a csillagászat oktatása is együtt járt. Talán éppen a Károlyiak hívták Újpestre Máty Lajos lelkész-tanítót, hogy a lélekszámban rohamosan növekvő nagyközségben munkálkodjon. Egy köztisztviselőben álló családos keresztyén pedagógus, lelkipásztor talán a „különleges dísz” fejezhette ki méltó módon tiszteletét, nagyrabecsülését Clarisse grófnő iránt. Erre egy kódba zárt időkapszula,

egy különleges szellemi esszencia alkalmas lehetett. (Az sem tartom kizártnak, hogy az elsődleges szándék egy Clarisse grófnőnek tervezett emlékkállítás lehetett, s ehhez tervezték, alkották meg a „különleges dísz” szerkezetet.)

A katolikus egyház újpesti vezetői, papjai, tanítói láthatóan és jól ismerték Clarisse grófnő áldásos segítő, sorsmentő tevékenységét, ami a szegénysorsú emberek számára már-már csodával is felért. Gróf Kornis Clarisse első férjével Gróf Károlyi Edével való házasságkötése (1851) előtt római katolikus hitre tért át, s ezt a vallását élete végéig megtartotta. Clarisse grófnőnek jó kapcsolata volt a katolikus egyházzal, mint a Károlyiak családtagját örömmel és szívesen fogadták az egyházba. Apósa az újpesti városalapító gróf Károlyi István építtette a négytornyú főti katolikus Szeplőtelen fogantatás templomot (1855). Második férje gróf Károlyi Sándor jelentős anyagi segítséget adott az újpesti főtéri katolikus templom építéséhez, befejezéséhez (1882).⁹

Illek Vince (1837–1905) római katolikus lelkész, Újpest első plébánosa képviselőtestületi jegyzőkönyvekből is tudhatóan pozíciójához híven az új városháza civil vonatkozású „erkölcsös” használati módját védte indítványaival, szavazataival. Azt is tudhatjuk, hogy a képviselőtestületben az egyházak általában közös értékrendet képviseltek és Illek Vince, Máty Lajos lelkészek, tanítók legtöbbször megegyezően szavaztak. Feltételezhetjük tehát, hogy Clarisse grófnő életútját ismerve a katolikus egyház vezetői, lelkészei, tanítói közül is lehetett valaki, vagy valakik, így Illek Vince plébános is szóba jöhet a különleges díszítés alkotójaként. Az is elképzelhető, hogy különböző felekezetek vezetői fogtak össze Clarisse grófnő rendkívüli jótékonyosságait, jóságát látva, s közösen alkottak meg és állítottak egy rendkívüli, különleges emléket számára. Ebben az időszakban a csillagászatot a vallási témájú tárgyakkal együtt oktatták a teológiai iskolákban, s a lelkészeknek volt ilyen irányú képzettségük is.¹⁰

Clarisse grófnő szerepétől eltekintve az is lehet, hogy a szerkezet megalkotója saját személyazonosságát rejtette a kódba. Egy újabb lehetőség tehát az alkotó személye megállapításának:

Láthatjuk, hogy majdnem minden betűkód nyomtatott latin nagybetű egy kivétellel. Felül a „C” kettősbetű hasonló az írók, újságírók által használt szignójel-típushoz.

„C” kezdőbetűs közéleti személy nem túl sok volt a körülbelül 120 évvel ezelőtti újpesti városvezetők, képviselők között. Csepreghy Pál képviselőre gondolhatnánk, aki már az alakuló iparosok testülete ifjúsági tagozatában elkezdte közéleti szerepvállalását, mind nagyközségi, mind városi képviselőnek több ciklusban is megválasztották, volt a város törvénybírója, tűzoltóőparancsnoka és tagja volt a helyi római katolikus egyháztanácsnak is. Csepreghy Pál is a „különleges dísz” lehetséges alkotói között kell számfontartanunk, akár egyedül, de akár más képviselőtársakkal, városvezetőkkel, gondolkodó emberekkel közösen.¹¹

6 Fehér György: Egy arisztokrata földbirtokos, gróf Károlyi Sándor Agrártörténeti Szemle 62 (2021) 95–116. Életére összefoglalóan: Fehér György: A származás kötelez. Gróf Károlyi Sándor 1831–1906. Bp. 2019.

7 Meghalt Károlyi László. Nemzeti Újság, 1936. okt. 27. 4.; Károlyi László gróf meghalt. Új Magyarország, 1936. okt. 27.; Gróf Károlyi László meghalt. Magyar Hírlap, 1936. okt. 27. 6.

8 Pruzsinszky Pál: Litteráti Máty Lajos emlékezete. Debrecen 1918.; Szentpáli Gábor: Az Újpest-belsővárosi református templom és gyülekezet története. Újpesti Helytörténeti Értesítő 2. (1995) 2. sz. 5.

9 Fehér Gy.: A származás kötelez i. m. 113., 141.

10 Illek Vince emlékezete. Újpesti Helytörténeti Értesítő 2. (1995) 2. sz. 12–26.

11 Hirmann László: Csepreghy Pál. Újpesti Helytörténeti Értesítő 28 (2021) 2. sz. 26–28. Csepreghy Pál azonban „Ghy Pál” néven évekig publikációkat írt a korabeli sajtóban, s a „Ghy Pál” néven publikálás ellentmond a „Cs” monogramos dekódolásnak. Csepreghy Pál alkotói azonossága tehát egyértelműen nem bizonyítható. Az sem valószínű, hogy az alkotó éppen a díszítés főhelyére tenné a személyazonosságát mutató monogramját.

Újpest nagyközség utolsó bírója és Újpest város első polgármestere is Ugró Gyula (1865–1949) volt. Kora gyermekkorától Újpesten nevelkedett református szüleiével, s itt bontakozott ki a színjátszás és az irodalom iránti érdeklődése. Jogtudományi diplomával ügyvédi vizsgát téve miniszteri-umi hivatalnokként dolgozott, de mellette sikeres publicisztikai tevékenységet is végzett. Politikusi tevékenységét Újpesten kezdte, folytatta, s választásokon győzve lett először bíró, majd polgármester. Elkötelezett alakítója volt Újpest fejlődésének, s még Andrássy Gyula belügyminiszter is hiába kérte egyéb előnyöket ígérve, hogy inkább a fővároshoz csatoláson munkálkodjon, s ne a várossá válást szorgalmazza. Ugró Gyula látva, hogy Angyalföld és Óbuda fővároshoz csatolása után azok fejlődése lelassult, inkább Újpest várossá válásán, a fejlődés felgyorsításán dolgozott. Később megírta az Újpestről szóló maig legkomplexebb helytörténeti összefoglalást „Újpest 1831–1930” címmel.¹² Ugró Gyula munkássága óriási hatással volt Újpest fejlődésére, jelentőségét egyenesen a Károlyiakkal egy szinten emlegetik. Életútját, felkészültségét tekintve Ugró Gyulát sem tudjuk kizárni a „különleges dísz” megalkotásában, főhomlokzatra helyezésében.

Nem tudhatjuk pontosan ki lehetett a „különleges dísz” szerkezet megalkotója. A korszakban élt egyes emberek adottságait, szerepét vizsgálva csak találgatni tudunk. Még az is előfordulhat, hogy a Clarisse grófnő karitatív tevékenységével megsegített többezres gyermekcsereg tagjai közül volt valaki, aki a szükséges tudást, képzettséget megszerezve önzetlenül adta alkotását a jövőnek saját személyazonosságát elrejtve.

Clarisse a Napcsillag

Göncz-ruszkai Kornis Clarisse grófnő Nagyszébenben született 1834. január 29-én. Édesapja, Kornis Mihály gróf az erdélyi kormányzások tanácsosa, a Magyar Tudós Társaság igazgatósági tagja volt. A család göncruszkai ágából származó arisztokrata rangos házasságot kötött, amikor feleségül vette Bethlen Katalint, a grófi család fejedelmi ágának utolsó tagját. Ebből a frligyből született Clarisse.¹³ Fialat hölgyként főúri bálokban, vadászaton és rendezvényeken sok ismeretséget kötött, s a Károlyi grófi családdal is így került kapcsolatba. Első férjével gróf Károlyi Edevel 1851. február 28-án kötött házasságot, de előtte a unitárius vallásból áttért a Károlyi család által gyakorolt katolikus valláshoz. Gróf Károlyi Ede 1879-ben bekövetkezett haláláig házasságukból több gyermekük született. Clarisse grófnő a házásélet és gyermeknevelés mellett közéleti szerepet is vállalt, s figyelemre méltó társadalmi életet élt. Clarisse és Ede sokat utaztak külföldre, kedvenc úti céljaik közé tartozott Spa, Ostende, Párizs, Bécs, Köln, Drezda. Férje 1879-ben bekövetkezett halála után hozzáment sógorához, gróf Károlyi Sándorhoz. Arisztokrata körökben nem számított ritkaságnak, ha valaki elhalálozott bátyja feleségét vette nőül.

¹² *Hirman László*: Ugró Gyula. *Újpesti Helytörténeti Értesítő* 8. (2001) 3–4. sz. 24–25.

¹³ Életére lásd: *Hirman László*: Kornis Clarisse. *Újpesti Helytörténeti Értesítő* 12. (2005) 4. sz. 25–27. és *Fehér Gy.*: A származás kötelez i. m. 61, 113–116, 130, 135, 176, 446, 448, 451, 452, 483, 485.

Ebből a házasságból gyermek már nem született, s gróf Károlyi Sándor saját örököségi ága nem lévén, Clarisse grófnő László nevű fiát tette meg örököséül. „Az 50 éves férj és a nálánál három évvel fiatalabb felesége életében új korszak kezdődött az 1881-ben kötött házassággal, hiszen a továbbiakban mint törvényes pár élhették tovább a hazai arisztokrácia privát életét, és folytathatták a korábbinál is eseménydúsabb közéleti tevékenységüket. Sándor parlamenti képviselőként, továbbá a szövetkezeti és agráriusmozgalom szervezésében, Klarissza pedig a karitatív szervezetekben végzett kiemelkedő munkát.”¹⁴

Clarisse még Károlyi Ede mellett, 1865-ben csatlakozott az Első Pesti Bölcsőde Egyesület munkájához, ahol Brunsvik Júlia mellett eleinte társelnök volt. 1869-ben már elnökként új épületet emeltetett Józsefvárosban kisgyermek elhelyezésére, majd egyházi segítséggel kisdudóvót és elemi iskolát hozott létre rászoruló szegény sorsú gyermekek számára. A grófnő a rászoruló nehéz sorsú gyermekek segítésére elkötelezve sok éven át küzdött egy önálló intézmény létrehozásáért. 1870-ben megalapították a Budapesti Első Gyermekmenhely-Egyesületet, amelynek elnöki tisztségét Kornis Clarisse töltötte be. Az addig több telephelyen működő egyesület életében valódi minőségi változás következett be 1882 és 1888 között, amikor Istvántelken, az Ybl Miklós tervei szerint felhúzott épületekbe került a Gyermek -menhely, melyhez egy 136 hektáros telket Károlyi Sándor adományozott az intézménynek.

Clarisse grófnő lelkiismeretes áldozatos gyermeksegítő, gyermekmentő tevékenységét a király 1899-ben az elsőosztályú Erzsébet-rend adományozásával ismerte el. Clarisse grófnő Gyermekmenhely alapítványi elnöksége és anyagi támogatása alatt tizenegyezer fölött volt a menhely gondozottainak száma, ahol az otthon pótlása mellett képzést és szakmát is kaptak a menhelyi segítségre szoruló gyermekek, fiatalok. A Gyermekmenhely és a hozzá szorosan kapcsolódó istvántelki intézet alapításának negyedszázados évfordulója alkalmából 1894-ben, számos orgánum méltatta Károlyi és felesége áldozatvállalását és az elért eredményeket. Az unoka, gróf Károlyi Erzsébet úgy tudta, hogy nagyanyja a vagyonából sokat áldozott a fenntartásra, „ha azután ez sem volt elég, Sándor bátyám pótolta a hiányt”. Az értékelő visszatekintésekből tudjuk, hogy Károlyi Sándor a telekadományon túl még 265 000 korona pénzügyi támogatást is adott. Az eltelt idő alatt 826 lelenc gyermek mellett további 2507 fiú és 2399 leány nevelését és gondozását látták el, akik vagy árvák voltak, vagy szüleik kórházban feküdtek, illetve fogházakban töltötték büntetésüket. A menhely későbbi történetéhez tartozik, hogy 1904-től, Károlyi Sándor feleségéről és védőszentjéről, Clarisseum néven, azt elemi és polgári iskolát is működtető katolikus leánynevelő intézettel szervezték át, s az irányítás a Páli Szent Vincéről elnevezett Szatmári Irgalmas Nővérek kezébe került. A Gyermekmenhely felszámolására azért került sor, mert egy 1901-es törvény az elhagyott gyermekek gondozását állami feladattá tette. A Károlyi Sándor emlékét ápoló egykori közeli munkatársa tudomása szerint a gróf évi 10 000 koronával járult hozzá az intézet költségvetéséhez.¹⁵

¹⁴ *Fehér Gy.*: A származás kötelez i. m. 122.

¹⁵ *Fehér Gy.*: A származás kötelez i. m. 136–138.

14. kép – A Clarisseum épülete 1910-ben (<https://ujpestmedia.hu/ujpest-es-rakospalota-kozos-kincse-a-clarisseum/>)

A Károlyi házaspár a gyermekek nevelésének támogatását, mint láttuk, kiemelten kezelte. Károlyi Sándor Fóton a Gyermekmenhely Egyesülettel szoros összeköttetésben, egy gyermekmenedékházat létesített, ahol évente 20-25 gyógykezelésre szoruló gyermek kapott gondos ápolást. Károlyi Sándor jótékonykodása Csongrád megyére is kiterjedt. A gróf és felesége talán legnagyobb szabású altruista vállalkozása kétség kívül a ma is Károlyi Sándor nevét viselő újpesti kórház alapítása és működtetése volt.¹⁶ A gróf 1906. április 24-én bekövetkezett halálát hamarosan követte feleségéé is, 1906. december 10-én Clarisse is elhunyt. Nevét a Clarisseum mögött az istvántelki Klára utca őrzi. Clarisse grófnő élete nagyrésztében a rászoruló nehéz sorsú gyerekek segítségén fáradozott. Pénzét, vagyonát önzetlenül az ő megsegítésükre fordította. Jóságával biztosságot szóró sugárzó napként, csillagként tündökölt.¹⁷

Mi lehet az oka az elrejtésnek, titkos kódolásnak?

A különleges dísz az óra-szerzés kudarcá után készítették. Sajnos a legkorábbi fényképeken semmi sem vehető ki a kérdéses helyen. Az első értékelhető fénykép, egy 1909-es képeslap, amelyen jól kivehető a dísz kettős körvonala. Ugyanez figyelhető meg egy 1927-es képen is.¹⁸ A mutatók és a betűk nem látszanak, de nagyon valószínű, hogy ekkor már készen volt a dísz.

Az a tény, hogy a „különleges dísz” szerkezetéről a mai napig sehol semmilyen írott dokumentum, magyarázat, értelmezés nem lelhető fel¹⁹ azt a szándékot erősíti meg, hogy

¹⁶ Fehér Gy.: A származás kötelez i. m. 138–139.

¹⁷ Clarisse grófnő emlékéhez híven Újpesten és Fóton ma is működnek rászoruló gyermekeket segítő alapítványok, melyek elnevezésében a „Clarisse” név is szerepel. A „Clarisse Újpest Gyermekieiről Alapítványt” még Derce Tamás hozta létre, aki húsz éven keresztül volt Újpest polgármestere és az alapításnál azt három havi fizetésével támogatta.

¹⁸ 1909: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (<https://gallery.hungaricana.hu/hu/VendeglatoKepeslap/1481848/>); 1927: Zempléni Múzeum, Szerencs (lt. sz. 0198275) (<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1257004/>)

¹⁹ Kutatásom során a „különleges dísz” szerkezetéről levéltárakban, fotótárakban internetes hozzáféréssel, illetve személyes megjelenéssel kerestem információt, legtöbbször sikertelenül (Budapest Fővárosi Levéltára, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Magyar Építészeti Múzeum – Műemléki Dokumentációs Központ, Budapest Történelmi Múzeum, Kiscelli Múzeum,

15. kép – a különleges dísz 1909-ben

16. kép – a különleges dísz 1927-ben

készítői szándékosan hallgattak róla. Valószínű még maga Clarisse grófnő sem értesült a róla emlékező kód alkotói szándékáról. Clarisse grófnő talán el sem fogadta volna, hogy még életében hivatali épületre helyezett személyét megnevező ki-tüntetető emléktáblát, megemlékezést készítsenek. Esetleges korabeli megfejtésétől azért nem kellett tartani, mert a csillagászati adatok, napi koordináták közember számára nem voltak publikusak, és a kétmássalhangzós monogram-szerű betűkódparók hosszú évtizedekig jól álcázták a „különleges dísz” eredeti kódolt tartalmi jelentését. A titokban tartás még védelemül is szolgálhatott az 1950-es években, amikor

Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi fényképtár. Felkerestem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményét is. Az újpesti városházáról találtam ugyan néhány korabeli képet, képeslapot, de a keresett homlokzati díszítés épületrészlet általában alig kivehető foltként mutatkozott. Különleges percekét éltem át az Országos Levéltárban, amikor remélve, hogy a Károlyi család személyes levelezésében legalább utalásként találkozhatok a díszítés eredetével, Károlyi Ede és Károlyi Sándor Clarisse grófnőhöz kézzel írt leveleit vehettem kezembe, s nézhettem át, de a keresett nyomra itt sem bukkan-tam. Az Újpesti Neogrady László Helytörténelmi Gyűjteményben sincs érdemi információ a „különleges díszről”, de az intézmény vezetője személyesen biztatott kutatásom folytatására. Az időkapuszulára egyetlen hivatkozása képpel és szöveggel „A városháza főhomlokzatára eredetileg óraszerkezet került volna, helyét különleges díszrel pótolták.” (Rojkó A.: Az újpesti városháza i. m. 6.)

érdemekre tekintet nélkül üldözték, rombolták az arisztokrata vonatkozású dolgokat, személyeket, emlékeket.

Az alkotók a „különleges díszbe” rejtett kódolás felismerését, értelmezését és megfejtését a jövőbeni kíváncsiskodókra bízta. Tudták, hogy a Clarisse grófnő és a Károlyiak tevékenységével mutatott emberi érték magasabb rendű, örökérvényű érték. Tudták azt is, hogy a csillagok járása mindig biztos precíz viszonyítási rendszer, s ezeket egy szellemi esszencia medálba helyezve az értékörzés garantált. Modern korszakunkban mindannyian rácsodálkozhatunk a „különleges díszbe” rejtett tartalomra, a megfogalmazás különleges módjára.

MELLÉKLET

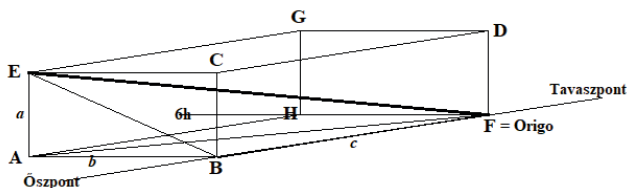
Az Ekliptika Rektaszenciós koordinátával meghatározott pontjához tartozó Deklinációs koordinátaérték kiszámítása a II. Ekvatoriális koordináta-rendszerben.

Vegyük a II. Ekvatoriális koordináta-rendszerben az Origó (Föld) középpontú, Föld-Nap távolság sugarú, az éggömbre simuló Ekliptika körvonalának egy pontját. Legyen ez a pont most a Vénusz 1900.08.21. napi 05:00 órai Rektaszenciós koordinátájával (07h 04m 19.1s) meghatározott E pont az Ekliptika körvonalán. (A vizsgált időpontban a Vénusz Deklinációs koordinátája: $17^\circ 42' 07.5''$ volt.)

A Vénusz 07h 04m 19,1s Rektaszenciós koordinátája fokokba átszámolva:

$$7 \times 15 + 1 + 0.08 = 106.08^\circ$$

A keresett Deklinációs koordinátaérték kiszámításához a felső második térnyolcadba helyezett alábbi téglatest-alakzatú segéd geometriai rendszert használjuk, melynek egyik testátlója az FE szakasz, élei az alsó sík Tavaszpont-Őszpont koordinátatengellyel, az alsó sík 6 – 18 óra Rektaszenciós értékekhez tartozó koordinátatengellyel és az alsósíkra merőleges függőlegessel párhuzamosak.

17. ábra – Téglatest-alakzatú segéd geometriai rendszer

F: a II. Ekvatoriális koordináta-rendszerben Origója

E: az Ekliptika kiválasztott/ vizsgált pontja

BF szakasz: a Tavaszpont-Őszpont koordinátatengelyére illeszkedő oldal

H: a téglatest-alakzatnak az egyenlítői síkon a 6 óras (90 fokos) irányba futó koordinátatengelyen lévő csúcspontja

A számítás egyszerűsítéséhez tekintjük az FE Föld-Nap távolságú szakaszt egységnyiinek.

Az ábrázolás szerint az ABE szög 23.45° (az Ekliptika és az egyenlítői sík által bezárt szög).

Az E ponthoz tartozó Rektaszenciós szögértéket két részre bontva vegyük: $90^\circ + AFH$ szög (ebből a téglatest-alakzatban csak az $AFH = 16.08^\circ$ fok szöget használjuk).

Jelöljük az AE oldalért a -val, az AB oldalért b -vel a BF oldalért c -vel.

A keresett Deklinációs koordináta nyilván a téglatest-alakzatban lévő $\omega = AFE$ szögértékeként adódik! Azaz: $a = \sin(\omega)$

Pitagorasz-tételével kapjuk:

$$a^2 + b^2 + c^2 = 1$$

Tangens, Cotangens szögfüggvények alkalmazásával kapjuk:

$b \div a = \cot(23.45^\circ)$ b -re rendezzük az egyenletet:

$$b = a \times \cot(23.45^\circ)$$

$c \div b = \tan(AFH)$ c -re rendezzük az egyenletet:

$$c = b \times \tan(AFH)$$

Az első egyenletbe helyettesítve b és c levezetett kifejezését kapjuk:

$$a^2 + a^2 \times \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 + a^2 \times \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 \times \langle \tan(AFH) \rangle^2 = 1$$

Már csak az $a = \sin(AFE)$ értéke az ismeretlen, melyet az egyenlet rendezésével fejezünk ki:

$$a^2 = 1 \div [1 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 \times \langle \tan(AFH) \rangle^2]$$

$$a = \sqrt{1 \div [1 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 \times \langle \tan(AFH) \rangle^2]}$$

Végül:

$$\omega = \sin^{-1} \left[\sqrt{1 \div [1 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 + \langle \cot(23.45^\circ) \rangle^2 \times \langle \tan(AFH) \rangle^2]} \right]$$

(A számítások elvégzéséhez a Microsoft EXCEL táblázatkezelő és Calculátor/ Számológép szoftvereszközöket használom.)

Az Ekliptika E pontjának kiszámított Deklinációs koordináta értéke (az FE sugár alsósíkkal bezárt szögének az AFE szögnek az értéke): 22.627° .

Mivel 1900.08.21. napján 05:00-kor vizsgált időpontban a Vénusz Deklinációs koordinátája: $17^\circ 42' 07.5''$ volt megállapíthatjuk, hogy a Vénusz 1900.08.21. napján (és a környéki napokban) az Ekliptika Tavaszpont-Őszpont közötti északi félköríve és az égi egyenlítői sík 0h – 6h -12h síkja által meghatározott gömbkét szög gömbcikk-tartományában járt (tartózkodott), tehát néhány fokkal az Ekliptika síkja alatt járt (tartózkodott), s homlokzati díszítés kis-mutatója éppen ezt a helyzetet mutatja.